

JEZYK W OPISIE I W DZIAŁANIU

Halina Kurek
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9578-7293>
e-mail: halina.kurek@uj.edu.pl

Fleksja nominalna współczesnej polszczyzny – upraszczanie się czy początki rozpadu systemu przypadkowego?

**Nominal inflection of contemporary Polish
– a simplification or the beginning of the collapse of the case system?**

Abstrakt

Przełom wieków XX i XXI przyniósł ogromne, nienotowane dotąd przeobrażenia polskiej fleksji nominalnej, zwłaszcza w kategorii rzeczowników i liczebników. Celem artykułu jest więc odpowiedź na pytanie, czy jest to tylko upraszczanie się systemu przypadkowego języka, czy już początki jego rozpadu? Zanalizowany obszerny materiał badawczy obejmujący zarówno wyrazy pospolite, jak i nazwy własne zapisanej i mówionej odmiany polszczyzny oraz masowość zjawiska pozwalają postawić tezę, że jesteśmy świadkami kształtowania się nowego wzorca polskiej fleksji nominalnej, a trwające obecnie upraszczanie systemu przypadkowego języka jest początkiem szerszego procesu oraz gruntownych zmian w systemie fleksyjnym polszczyzny i w przyszłości skutkować będzie odejściem od deklinacji.

Słowa kluczowe: polska fleksja nominalna, zmiana językowa, upraszczanie deklinacji

Abstract

The turn of the 20th and 21st centuries witnessed huge, previously unknown transformations of the Polish nominal inflection, especially in the category of nouns and numerals. Thus the objective of the article is to determine whether it is just a simplification of the language's case system, or it is the beginning of its collapse. The research material includes both common words and proper nouns in the written and spoken variant of Polish. The analysis of this material and a wide scope of the phenomenon make it possible to propose a thesis that a new pattern of the Polish nominal inflection is being shaped, and that the ongoing simplification of the language's case system is the beginning of a broader process and profound changes in the Polish inflection system, which may result in abandoning declension altogether in the future.

Key words: Polish nominal inflection, linguistic change, simplifying declension

Przełom wieków XX i XXI przyniósł ogromne, nienotowane dotąd przeobrażenia polskiej fleksji nominalnej, zwłaszcza w kategorii rzeczowników i liczebników. Zostały one dostrzeżone przez badaczy i trafnie zdiagnozowane. Zdaniem Haliny Satkiewicz najważniejszą innowacją XX-wieczną było „rozszerzanie się zakresu nieodmienności wyrazów” prowadzące do ograniczenia fleksyjności polszczyzny (Satkiewicz 2001: 99). Według badaczki na przełomie wieków XX i XXI opisywane zjawisko nie uległo zahamowaniu i obecnie system fleksyjny języka polskiego znajduje się „w stadium rozwojowym, w którym większość procesów jeszcze nie osiągnęła etapu końcowego” (Satkiewicz 2001: 101). Kwiryna Handke, opisując wyraziste właściwości dzisiejszej polszczyzny codziennej, zajęła w tej kwestii bardziej zdecydowane stanowisko, twierdząc, że „od pewnego czasu obserwuje się w polszczyźnie zanikanie niektórych form przypadków rzeczowników, co wpisuje się w tendencję odchodzenia od deklinacji” (Handke 2008: 278).

Od końca XIX w. nieustannie zmienia się także zakres wykorzystywania określonych typów morfologiczno-semantycznych liczebników, co na przełomie wieków XX i XXI doprowadziło do drastycznego ograniczenia zasięgu społecznego oraz zmniejszenia częstotliwości użycia liczebników zbiorowych na rzecz liczebników głównych, *notabene* pozostawianych często w postaci mianownikowej¹. Walery Pisarek, opisując omawiany proces, uznał, iż „w wieku XXI pewnie się pożegnamy z liczebnikami zbiorowymi szeregu *dwoje, troje* itd.” (Pisarek 2013: 195), por.:

- *Zanim strona afgańska przekazała Katarowi pięć Talibów* (TVN, Dzień dobry TVN, 1 VI 2014);
- *Przesłuchano trzydzieści świadków* (TVN 24, Wstajesz i wiesz, 16 VI 2015);
- *Ta komisja ma siedem członków* (TVN 24, Fakty po faktach, 16 V 2020);
- *Bardzo zainteresowało mnie to dwadzieścia siedem dzieci w klasie* (TVN 25, 24 VIII 2015, wypowiedź minister szkolnictwa);
- *Pochodził z rodziny niezwykle licznej / jedenaście dzieci* (30 XI 2016, wypowiedź profesora UJ).

W tym miejscu można by więc postawić pytanie, czy owe przeobrażenia polskiej fleksji nominalnej to tylko upraszczanie systemu przypadkowego języka, czy już początki jego rozpadu?

¹ Pozostawianie liczebników głównych w postaci mianownika jest już zjawiskiem powszechnym, por.:

- *I nie kupili tych siedem tysięcy przyłbic* (TVN 24, Dzień po dniu, 2 VI 2020);
- *Jutro od dziewięć do szesnaście stopni* (TVN 24, Wstajesz i weekend, 2 III 2019);
- *Dzieciom zajęło to jedna doba / na wykonanie filmiku* (TVN 24, 4 III 2016, oficjalna wypowiedź przedszkolanki).

Liczebniki główne przejmują też funkcje liczebników porządkowych, por.:

- Przy peron **dwa** stoi skład.

Proces zmian językowych w polszczyźnie potocznej, a także w jej wariantach oficjalnym, gwałtownie przyspieszonych na przełomie wieków na skutek zjawiska globalizacji, rozpoczął się już w okresie powojennym. Przyczyniła się doń migracja ludności wiejskiej do miast i związane z nią trudności z opanowaniem normy ogólnopolskiej.

W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w. badacze zajmujący się zagadnieniami fleksyjnymi zwrócili uwagę na nasilającą się wtedy tendencję do zastępowania wołacza formą mianownika przejmującego jednocześnie jego funkcję adresatywną (Sieczkowski 1964; Furdal 1965; Buttler, Kurkowska, Satkiewicz 1971). Wypieranie wołacza przez mianownik początkowo charakterystyczne było dla polszczyzny potocznej, lecz stosunkowo szybko zaczęło też przenikać do języka zapisanego (Buttler, Kurkowska, Satkiewicz 1971: 182). Omawiane zjawisko, mimo powszechności występowania, zwłaszcza w antronymach, nie znalazło jednak odzwierciedlenia w gramatykach, które wtedy z reguły pomijały ten problem (Dunaj 1989: 126). Informację o dopuszczalności używania form mianownikowych w funkcji wołacza w polszczyźnie potocznej znajdziemy dopiero na początku lat dziewięćdziesiątych m.in. w poradniku językowym dla każdego zatytułowanym *Polszczyzna płata nam figle* przygotowanym pod redakcją naukową Jerzego Podrackiego (Bereda, Dolacka, Marszałek, Podracki, Strzałkowska, Wodiczko 1993: 86). Obecnie mianownik w miejscu wołacza pojawia się powszechnie także w mówionym języku ogólnym, por.:

- Pani **Ewelina** o co chodzi z tym ostrym cieniem mgły (Radio Zet, 15 V 2020, wypowiedź prezydenta Andrzeja Dudy);
- *Informuję panie pośle* **Sławomir Nitras** (TVN 24, 28 III 2020, wypowiedź marszałek Sejmu).

Zdaniem językoznawców przejmowanie przez mianownik roli wołacza jest procesem naturalnym, ponieważ morfemy fleksyjne obu przypadków nie pełnią funkcji semantycznej i zamiana miejsc nie powoduje żadnych zmian w funkcjonowaniu ich systemu opozycji (Perlin 2004: 177). Niezwykle ważnym czynnikiem wspierającym omawiane zjawisko jest identyczność końcówek fleksyjnych wołacza i mianownika rzeczowników rodzaju nijakiego, żeńskiego i męskoosobowego o odmianie przymiotnikowej, np.: *dziecko, pani, woźny, Kowalski* (Łuczyński 2007: 151).

W czasie trwania procesu nominatywizacji, na skutek niestabilności końcówek, niekiedy dochodzi też do pojawiania się form wołacza w funkcji mianownika, zwłaszcza w tekstach „o większym ładunku emocjonalnym” (Łuczyński 2007: 155), np. w inskrypcjach nagrobnych dzieci (Kurek 2019: 128–129), por.:

- *Jasiu prosi o Zdrowaś Mario* (Dukla);
- *Tom / który redagował Stasiu Cygan* (wypowiedź profesora podczas konferencji naukowej w Krakowie).

Obecnie wołacz, stojący w zasadzie poza kategorią przypadku, stopniowo zrównuje się z mianownikiem, który przejmuje jego funkcję adresatywną zwracania się i apelowania do odbiorcy.

Na przełomie wieków XX i XXI upowszechniła się także kolejna tendencja świadcząca o upraszczaniu się deklinacji polegająca na zastępowaniu końcówek dopełniacza końcówkami biernika. Pierwsza faza procesu polegała na wprowadzaniu konstrukcji niezaprzeczonych w miejsce zaprzeczonych, co oznacza, że po czasownikach zaprzeczonych stopniowo zaprzestawano używania końcówek dopełniacza (Handke 2008: 279), por.:

- *Telefon nie należy suszyć na grzejniku* (Superstacja, 6 I 2020);
- *Chodzi o to, że nadal nie mam w systemie wpisane zaliczenie, które tam musi być wpisane najpóźniej do końca tygodnia* (WP UJ, luty 2019);
- *Sytuacja nie powinna mieć miejsce* (TVN 24, 5 III 2020);
- *Polska nie dałaby sobie radę w finansach publicznych* (TVN 24, 10 IV 2010);
- *Nie szanuje się martyrologię ani statystykę* (TVP Info, 8 XII 2015);
- *Trzydzieści dni po stanie klęski żywiołowej nie można organizować wybory* (Polsat News, 5 IV 2020);
- *Abyśmy się nie lękali stworzyć nasze serca* (Polsat News, Msza św. 17 V 2020, tekst odczytany).

W drugiej fazie stale rozszerzającego się procesu w związku składniowym zaczęto zmieniać rekcję czasowników – z dopełniaczowej na biernikową, przyporządkowując nadrzędny człon czasownikowy do podrzędnika, por.:

- *Na spód nasypujemy keramzyt* (Domo+, Twój kawałek ogrodu, 28 I 2020);
- *Staramy się dotknąć pośladek* (Polsat News, 16 V 2020);
- *Kiedy używamy taki namiot to nie trzeba tego robić* (Polsat News, 16 V 2020);
- *Potrzebujemy odpowiednio pocięte kawałki drewna* (HGTV, Wymarzone ogrody, 29 V 2020);
- *Od jutra mamy używać rękawiczki ochronne* (TVN 24, Szkło kontaktowe, 31 III 2020, tekst zapisany);
- *Zupełnie inne wiadomości komisja potrzebuje do oceny wniosku wyjazdowego na konferencję* (posiedzenie IJP PAN, wypowiedź pracownika naukowego).

Biernik zaczął się pojawiać także w grupach nominalnych: typu *dom ojca, budowa szkoły* w miejscu nieruchomego członu dopełniaczowego, por.:

- *Skontaktuj się z dostawcą ten komputer, aby uzyskać więcej informacji* (informacja o braku dostępu do pliku);
- *Wprowadziliśmy relikwie dwoje przyjaciół Boga* (TVP Polonia, Msza św., 29 X 2017, kazanie);
- *Pomimo ustąpienia wymioty pacjent w obniżonym nastroju*.

Podobne zjawisko obserwować można również w strukturach składniowych: przyimek + grupa imienna w dopełniaczu, która zastępowana jest jednostką biernikową, por.:

- *Został podłączony do respirator* (TVN 24, Dzień po dniu, 7 IV 2020);
- *Pacjent wypisany z oddział osiem trafił do,*
- *Prognoza pogody dla Sułkowice* (<<https://www.accuweather.com>> dostęp: 29.09.2012).

Co prawda, wprowadzanie końcówek biernika do dopełniacza potwierdzają zjawiska odwrotne, czyli – na skutek mieszania się końcówek – używanie dopełniacza w bierniku, por.:

- *Bardzo ładnego masz tego golfa* (wypowiedź pracownika naukowego UJ);
- *Niedługo Kraków się wzbogaci o nowego nowoczesnego szkieletora* (TVP 3 Kraków, 4 XI 2018),

to jednak w wypadku rzeczowników liczby pojedynczej rodzaju nijakiego i męskiego nieżywotnego nie można jednoznacznie stwierdzić, że w miejscu dopełniacza pojawia się biernik, a nie formalnie mu równy mianownik, jako neutralny i nienacechowany reprezentant danego rzeczownika (Kurek 2019: 133), por.:

- *To jest keramzyt;*
- *Mam keramzyt;*
- *Na spód nasypiemy keramzyt* (Domo+, Twój kawałek ogrodu, 28 I 2020).

Analogiczną sytuację mamy w liczbie mnogiej rzeczowników rodzaju nijakiego, żeńskiego i męskiego żywotnego nieosobowego oraz męskiego nieżywotnego, por.:

- *To są rękawiczki ochronne;*
- *Mam rękawiczki ochronne;*
- *Od jutra mamy używać rękawiczki ochronne* (TVN 24, Szkło kontaktowe, 31 III 2020, tekst zapisany).

Ważnym argumentem, iż może to być jednak mianownik, jest ogromna liczba zanotowanych przykładów zawierających nazwy własne i wyrazy pospolite jednoznacznie wskazujące na ten przypadek (Kurek 2019: 134–135), por.:

- *sprzedarz (!) szafa gdańska;*
- *w postępowaniu spadkowym dotyczącym działka budowlana;*
- *Zofia Zarebianka udostępniła post Katarzyna Grzesiak* (Facebook, dostęp: 26 II 2019);
- *pani Marta Kowal córka Robert Krawiec;*
- *Jan Kowalski pełniący obowiązki prezes Izby Sądu.*

Wśród nich są też konstrukcje utworzone na wzór języka angielskiego typu – *dzwon Zygmunt, ulica Święty Marcin* łączące w grupie nominalnej (w związku zgody) dwa rzeczowniki w mianowniku, por.:

- *W środę w południe zabrzmiał dzwon Zygmunt* (Polsat News 24 III 2020);
- *Ulica Święty Marcin w samym środku miasta* (TVN 24, 17 II 2020).

Różnica pomiędzy formacjami zapożyczonymi a rodzimymi polega jednak na tym, że w formacjach typu: *kucharz pomoc, But sklep, biznes kobieta, bomba pomysł, radio konkurs, Sopot Festiwal* (Witalisz 2009: 89–91) pierwszy człon modyfikuje znaczenie drugiego, pełniąc jednocześnie funkcję członu określającego, natomiast w konstrukcjach powstałych na skutek nominatywizacji elementem określającym pozostaje drugi człon, który, wchodząc do typu składniowego charakterystycznego dla nazw własnych, automatycznie pozostaje poza fleksją (por. struktury zaaprobowane przez normę poprawnościową: *wieś Kolechowice (do wsi Kolechowice), ulica Podwale (na ulicy Podwale)* itp. (Kreja 1995: 17).

Dopełniacz ewoluuje też w kierunku struktur przyimkowych, w których jego końcówki fleksyjne zastępowane są formami mianownikowymi, por.:

- *Obrazy dla nowy wirus grypy* (<<https://www.google.pl>>, dostęp: 07.03.2019);
- *Badania lekarskie dla pan Marian*;
- *Dyplom ukończenia szkolenia podnoszącego kwalifikacje STEP-BY-STEP Dla Marek Gdula Academy of hair design berendowicz&kulbin*;
- *Dyplom dla Gabryś Paweł za zdobycie I miejsca Mistrzostwa Rejonu Stary Sącz [...]*, (Kraków, 5 X 1998);
- *Od Fizjomed ul. Królowej Jadwigi 101a Krk. Prosimy potwierdzić wizytę u Michał Kłosiński wysyłając SMS zwrotny (Tak/Nie)*.

Należałoby również dodać, że sam biernik, mimo iż w opinii językoznawców stał się przypadkiem ekspansywnym, bardzo często zastępowany jest formą mianownika, por.:

- *w akademiku znowu spotkam mój sąsiad*;
- *stawia sobie kogut* (wypowiedź nieoficjalna);
- *zalecono dieta*;
- *bierze pani jedna tabletkę*;
- *dyzury w środa czwartek i sobota*;
- *Módlmy się za Stanisław / Karolina / Mieczysław / Stanisław / Anna / Maria / Monika Zalewska*.

Zatem, nie negując procesu mieszania się końcówek biernika i dopełniacza, uważam, że zjawisko uogólniania się wzorca biernikowego w dopełniaczu jest tylko pośrednim etapem szerszego procesu odchodzenia od deklinacji na skutek zastępowania mianownikiem form obu przypadków. Wydaje się, że problem z uznaniem drugiego, wtórnego składnika (w pierwotnej składni

ządu) za człon mianownikowy, a nie biernikowy polega na tym, że „mianownika, [...] mimo iż podlega takim samym regułom selekcji jak przypadki zależne, tzn. jest wymagany przez podstawową część składnika rządzącego, nie uznaje się za składnik rządzony” (Karolak 1993: 462).

W proces nominatywizacji dobrze wpisuje się też miejscownik, który w polszczyźnie nie istnieje jako samodzielny przypadek. Zawsze musi bowiem występować z poprzedzającym go przyimkiem (Polański 1978: 272). Przyimek w miejscowniku (*przy, na, o, po, w*), należąc do klasy morfemów gramatycznych, pełni więc funkcję podobną do końcówki fleksyjnej przypadku zależnego, precyzyjnie nań wskazując². W związku z tym, aby nie dublować funkcji pełnionych jednocześnie przez końcówkę fleksyjną rzeczownika oraz przyimek, zastępowanie miejscownika neutralną formą mianownikową wydaje się naturalne i logiczne, choć budzi opory poprawnościowe, por.:

- *Nie zapomnij o urząd!*;
- *Zebrawie odbędzie się w Klub Uroczę;*
- *Lekarze w Kraków prowadzą nowe badanie dotyczące świerzbiczązki guzkowej* (Facebook, data dostępu: 2 IV 2019);
- *We wtorek w Bomba;*
- *Buziaki bdl przy poczta, podrzce ć;*
- *W lato jadę do Włoch.*

Na coraz szerszą skalę nominatywizacja zaczyna obejmować też celownik i narzędnik, a więc przypadki o niższej frekwencji tekstowej pełniące funkcję semantyczną (Laskowski 1984: 167). W celowniku tendencja do analityzmu objawiła się już w latach siedemdziesiątych XX w. poprzez zastępowanie form fleksyjnych konstrukcjami z przyimkami, zwłaszcza z przyimkiem *dla* (Handke 2008: 279). Dziś zjawisko to wsparte angielskim *for* jest już powszechne, por.:

- *I co to da dla szkół?* (Radio Plus, 14 V 2019);
- *Nie przypuszczałam / żeby robili coś złego dla nich* (Polsat HD, Trudne sprawy, 26 IV 2020);
- *Daj to dla mamy* (Kołodziejek 2010: 162);
- *Daj buzi dla cioci* (Kołodziejek 2010: 162);
- *Dobry wieczór dla państwa* (Kołodziejek 2010: 162).

Drugi etap przemian, który właśnie ma miejsce, to zastępowanie końcówek celownika formami mianownikowymi (również w konstrukcjach z przyimkiem *dla*), por.:

² „Można [...] uznać za udowodniony fakt, że w przeważającej liczbie wyrażen przyimkowo-przypadkowych przyimki są częścią wskaźnika syntaktycznego, jednym z submorfemów morfemu nieciągłego złożonego z przyimka i końcówki przypadku” (Karolak 1993: 463).

- jednocześnie informuję, że **pokrzywdzony** [...] istnieje możliwość wydania kserokopii dokumentów;
- zawiadomienie o terminie posiedzenia w sprawie **przeciwko Natalia Michalik**;
- Gratuluję **ojciec chrzestny** (Cel.) (TVP 1, Jaka to melodia, 17 IV 2014);
- Kolegium Nagrody Honorowej Nowosądeckiej Izby Turystycznej „Sadecki Laur Turystyczny 2003” przyznało wyróżnienie w kategorii ośrodków wypoczynkowych i wczasowych pod patronatem Starosty nowosądeckiego **dla Ośrodek Leczniczko-Wypoczynkowy „Smrek” w Piwnicznej**.

Ten sam proces obserwujemy też w narzędniku, por.:

- *To by się mogło okazać **zabójstwo*** tej wiosny (Polsat News, 12 V 2020);
- *W związku z **koronawirus*** (TVN 24, Koronawirus Raport, 27 IV 2020);
- *W natłoku codziennej walki z **koronawirus*** (TVN 24, 21 III 2020);
- *Ponad sześćdziesięciu zarażonych **koronawirus*** (TV 24, Fakty, 5 III 2020);
- *Ty jesteś **studentka** prawa to mi się przydasz* (TVP 1, Ranczo, 14 IV 2020).

Kończąc, należałoby odpowiedzieć na postawione na wstępie pytanie, czy obserwowane przeobrażenia fleksji nominalnej współczesnego języka polskiego to tylko upraszczanie systemu przypadkowego polszczyzny, czy już początki jego rozpadu? Wydaje się, że zanalizowany obszerny materiał badawczy obejmujący zarówno wyrazy pospolite, jak i nazwy własne zapisanej i mówionej odmiany języka oraz masowość zjawiska pozwalają poprzeć tezę Andrzeja Markowskiego o kształtowaniu się nowego wzorca polszczyzny (Markowski 2008: 143–144), w tym – nowego wzorca polskiej fleksji nominalnej. Trwające obecnie upraszczanie systemu przypadkowego jest więc, moim zdaniem, początkiem głębokich i gruntownych zmian w systemie fleksyjnym języka polskiego i w przyszłości skutkować będzie odejściem od deklinacji.

Literatura

- Bereda T., Dolacka M., Marszałek H., Podracki J., Strzałkowska A., Wodiczko M. (1993): *Polszczyzna płata nam figle. Poradnik językowy dla każdego*. Red. J. Podracki. Warszawa.
- Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H. (1973): *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej*. Warszawa.
- Dunaj B. (1989): *Język mieszkańców Krakowa*. Cz. I: *Zagadnienia teoretyczne, fonetyka, fleksja*. Warszawa.
- Furdal A. (1965): *W sprawie zasięgu niektórych właściwości polskiego dialektu kulturalnego*. „Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” V, s. 233–254.
- Handke K. (2008): *Socjologia języka*. Warszawa.
- Karolak S. (1993): *Rząd (składnia rządu, rekcja)*. [W:] *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Red. K. Polański. Wrocław–Warszawa–Kraków, s. 462–464.
- Kołodziejek E. (2010): *Walczymy z bykami. Poradnik językowy PWN*. Warszawa.
- Kreja B. (1995): *Językowe i pozajęzykowe przyczyny nieodmienności polskich nazwisk*. „Język Polski” LXXV, z. 1, s. 1–22.

- Kurek H. (2019): *Przemiany fleksji nominalnej w polszczyźnie przelomu wieków XX i XXI (na przykładzie imion i nazwisk oraz appellativów)*. Kraków.
- Laskowski R. (1984): *Kategorie morfologiczne języka polskiego – charakterystyka funkcjonalna*. [W:] *Morfologia*. Red. R. Grzegorzczkowska, R. Laskowski, H. Wróbel. Warszawa, s. 121–169.
- Łuczyński E. (2007): *Wołacz we współczesnej polszczyźnie*. „*Język Polski*” LXXXVII, z. 2, s. 149–156.
- Markowski A. (2008): *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*. Warszawa.
- Perlin J. (2004): *Metodologia językoznawstwa diachronicznego*. Warszawa.
- Pisarek W. (2013): *Dwa zwierzęta*. [W:] *Mówię więc jestem. Rozmowy o współczesnej polszczyźnie*. Red. M. Milewska-Stawiany, E. Rogowska-Cybulska. Gdańsk, s. 194–195.
- Polański K. (1978): *Przypadek – funkcje składniowe*. [W:] *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*. Red. S. Urbańczyk. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Satkiewicz H. (2001): *Rozwój fleksji w polszczyźnie XX wieku*. [W:] *Polszczyzna XX wieku. Ewolucja i perspektywy rozwoju*. Red. S. Dubisz, S. Gajda. Warszawa, s. 95–101.
- Sieczkowski A. (1964): *Kategoria gramatyczna wołacza w językach zachodniosłowiańskich*. „*Prace Filologiczne*” XVIII/2, s. 239–262.
- Witalisz A. (2009): *Czy nowe polskie zestawienia determinatywne powielają wzór angielski?* [W:] *Język żyje. Rzecz o współczesnej polszczyźnie*. Red. K. Ożóg. Rzeszów, s. 87–97.

